

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Sive Antinomia Ivris Pontificii Et Cæsarei - per CCL. Differentias plurium
Doctorum auctoritate probatas, singulari studio in certas classes reducta,
discussa, & explicata

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

Titvlvs VIII. De sponsalibus, & matrimonio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61864](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61864)

TITVLVS VIII.

De sponsalibus, & matrimonio.

Matrimonium per se contractus civilis est, quo communis vitæ societatem pari consensu vir, & mulier sibi promittunt propter susceptionem proles. Nec plus illi hodie seculari nostri tribuunt, Orthodoxi autem inter sacramenta numerant auctore Christo, & attestante Apostolo, Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico, in Christo, & Ecclesia. *Ad Ephes. 5. v. 32.* Hic si leges Imperatorum, præsertim gentilium à sacris Canonibus discrepant, mirum videri non potest. Quæ enim communicatio sit luci cum tenebris?

LXXV.

DIFFERENTIA I.

Si quis de facto desponsauerit eam, quam de jure non potuit desponsare, impediendo consanguinitate, ea cum altero fratre matrimonium iure Canonico non poterit contrahere, c. Ad audientiam, de sponsal. Secus iure civili, quia impossibile nulla est obligatio, §. Si impossibile, Instit. de iurii. stipul. Bart. 109.

I. Summa citati capitis hæc est: Ex sponsalibus inter consanguineos contractis quamvis nulla sint, impedimentum publicæ honestatis oritur, ita ut mortuo sponso non possit mulier contrahere matrimonium cum fratre ipsius, etiam quando intervenisset iuramentum. *Covarr. de sponsalib. part. 2. c. 6. Reginald. l. 31. n. 136. Sanchez de matrim. l. 7. Disp. 68. n. 9.* ubi addit, impedimentum ex sponsalibus irritis proveniens extendi ad quartum usque gradum: neque hic Pontificem aliquid de gradu disponere, in quo sponsalia irrita producant hoc impedimentum, sed ad casum sibi propositum respondere. Sic olim.

II. Nunc iure novissimo *Conc. Trident.*

sess. 24. c. 3. de reformat. definitum est, nullum impedimentum oriri ex invalidis sponsalibus: quod verò ex validis nascitur, primum consanguinitatis gradum non excedere.

III. Contrarium legibus Cæsaribus expressè dictum esse non videtur: nec *Bartolus* aliud, quàm generalia quædam axiomata citat, quorum in particularibus sæpe nullus est usus. Et posito, textum formalem existere, inter non entia numerabitur propter defectum potestatis, quæ ad constituendum aliquid circa matrimonii valorem in seculari Magistratu nulla est, quemadmodum supra ostendimus.

LXXVI. DIF.

LXXVI.

DIFFERENTIA 2.

Desponsata alicui absq; illius consensu non potest secundum Canones renuntiare, & nubere alteri, c. 2. de sponsal. c. de illis, de desponsat. impub. c.

Desponsatam 27. q. 2. Iure civili autem potest: l. 1. C. de sponsal. Canisius 31.

I. CASus est: Vir & mulier pure & sine conditione de matrimonio contrahendo fide datâ non multo post mutant propositum, quid facto opus? Respondet Innoc. III. in c. 2. de sponsal. commonendos, & modis omnibus inducendos esse, ut fidem præstitam servant: si autem id facere noluerint, compellendos non esse, ne deterius quid contingat, si illam ducat vir, quam odit: sed instar illorum, qui societatem contrahunt fide datâ, & postea illam sibi remittunt, mutuo consensu renuntiare posse. Nam, ut Glossa notat, omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem solvitur, c. 1. de reg. iur. quia in tali casu fide præstitâ subintelligenda est conditio, scilicet, si in eadem voluntate permanserint, arg. c. Quemadmodum de iuram. & c. Ne quis arbitretur 22. q. 2. Et opinio hæc Tancredi fuit diceatis, quod hæc decretalis contineat jus commune. Hugo autem loqui credit de comparativa permissione, ut in c. Veniens. Qui clerici, vel sovent, cui faver textus, hoc possit in patientia tolerari. Ne deterius aliquid con-

tingat. Multa enim per patientiam toleramus, quæ corrigere non possumus, quæque deducta in iudicium, exigente iustitiâ non debeant tolerari, c. Cum iam dudum 18. de prebend. & dignitatib. V. Fill. Tr. 10. c. 8. n. 275. qui monet excipi sponsalia impuberum, quæ ipsorum consensu non solvuntur.

II. Quod autem ad sponsaliorum solutionem unius tantum sponsi dissensus & reclamatio sufficiat secundum leges sacculi. DD. ex l. 1. C. de sponsal. colligunt. Alii desponsata renuntiare conditioni, & nubere alii non prohibetur. Idem infra tit. de repud. l. 2. & l. 2. ff. eod. affirmatur, quod absolute & indistincte acceptum non videretur æquitati & conscientiæ conformem. Quomocunque autem fiat, alter contrahentium obligatione suâ liberatur, quia frangenti fidem fides impune non servatur: l. Cum proponas 21. C. de pactis, l. Si convenerit, ff. Pro socio, & c. Si infidelis 28. q. 2. V. Saasch. de matrim. l. 1. d. sp. 2. n. 5. Silvest. v. Sponsal. n. 4. Canis. in c. cit. §. Igitur redeundo.

LXXVII. DIF-

Iuuenis, qui puellam nondum septem annorum duxit, eamque conatus cognoscere, non potuit propter imbecillitatem aetatis, secundum Canones cum eadem consobrina non potest matrimonium contrahere, c. Iuuenis, de spon. al. At iure civili non invenitur hoc prohibitum. Bart. 110.

I. **C**UM matrimonii cautæ fori spiritualis sint, c. Tuam, de ord. cogn. c. Causam, qui filii sint legit. Conc. tr. sess. 24. can. 12. Supervacaneus est labor inquirere, vel attendere principum sæcularium leges Quocirca c. Iuuenis decisionem audiamus. Iuuenis puellam N. septennio minorem, non tamen valde distantem uxorem duxerat (quod ex conatu conlumsandi apparet) eamque attentavit, sed non perfecit, cum consobrina ipsius potestne matrimonium contrahere? Respondet *Eugenius III. Pontifex*, non posse, & si fecerit, separandos esse. Cujus non una ratio est: *Primo* quidem, quoniam in re dubia, quod certius est, amplecti convenit. Certius autem, & securius est, ut potius præsumamus, puellam à juvene cognitam esse, quàm incognitam. ne si fortè cognita fuerit, consobrina illius injustè in matrimonio teneatur contra præscriptum sacrorum canonum, de quo in c. penult. de consang. & affin. *Secundò* propter honestatem ecclesiæ, quæ iustitia publicæ honestatis vocari solet, respectu cuius matrimonium consobrinæ non permittitur.

II. Pro pleniori intelligentia notat *Henr. Canis. in cit. c. Iuvenu*, pro contrahendis sponsalibus, requiri, ut septennium completum sit, c. Literas, cum c. sup. c. Ad dissolvend. de desponsat. impub. Nam in ista annorum periodo tantum iudicii & discretionis accrevisse videtur, ut pro contractu sponsaliorum sufficiat; quandoquidem infantia desit, l. si infans r. C. de iure deliber. An autem præcisè hinc annorum numerus observari debeat, vel potius moraliter habito respectu ad maturitatem, seu malitiam, inter DD. controversatur. Verius existimo temporis physicè cursus maturitate suppleri, quod ex effectu cognosci poterit, si puella permittat, se more uxoris attentari. Quam sententiam in præsenti casu *Pontifex* lecurus videtur, cum puellam septennio minorem, non tamen valde distantem nominat. *V. Covarr. in Epitome decretal. tit. de sponsalib. c. 1. Sanchez l. 2. disp. 41. n. 9.*

* *

LXXVIII.

DIFFERENTIA 4.

Iure civili pubertas ex annorum numero colligitur, qui in masculino 14. annorum, in femina 12. est. *l. fin. c. Quando tut. esse desin. In-stit.* Quibus modis tutel. fin. Iure Canonico autem ex habitu corporis desumenda est. *c. Impuberes. c. De illis.*

& c. fin. De spons. impub. Canisius 39.

I. Iustinianus Imperator enarratâ Veterum de pubertate sententiâ non ex annis tantum, sed etiam habitu corporis in masculis æstimantium, nostra, *inquit*, maiestas dignum esse castitate nostro, rum temporum existimans bene putavit, quod in feminis etiam antiquis impudicum esse visum est, id est, inspectio- nem habitudinis corporis, hoc etiam in masculos extendere. Et ideo nostra san-ctâ constitutione promulgatâ pubertatem in masculis post decimum quar- tum annum completum illicò initium accipere disposuimus, antiquitatis nor- mam in feminis bene positam in suo or- dine relinquentes, ut post duodecim an- nos completos viri potentes esse cre- dantur. Ita Iustinianus.

II. Iuris Canonici sensum explicans *Isidorus in cit. c. Impuberes*, pubertatem descriprurus, certum est, ait, eum puberem esse, qui ex habitu corporis puber- tatem ostendit, & generare iam potest. *Paulò post in v. Generare.* Ergò pubertas ex vigore naturali, non ex annorum nume-

ro comprobatur: quod verum est, quoad matrimonium contrahendum Nam ma- litia supplet ætatem. Ex quibus etiam probatur, quod matrimonium conside- ratur ex pubertate tantum, & non ex an- norum numero. At verò quoad tutelam, vel curam ætas annorum tantum consi- deratur. *l. Indecorum (quando tutores, vel curator. esse desin. Sed quoad matrimo- nium bene inspicitur mulier, & etiam vir, an sint apti ad matrimonium. c. Nec aliqua, 27. Q. 1. c. Proposuisti & c. probat. & c. Causam matrimony. eod.*

Et hanc sententiam, quia summorum Pontificum auctoritate nititur, matri- monij favore prevalere æquum est, ne contingat subinde, ut vinculum coniu- gij reipsâ sanctum, & ratum ex maturi- tate, annorum tardiore augmento in- tereat. *v. Menoch. De arb. Casu 57. & 58. Sauch. de Matrim. l. 7.*

Disp. 104.

* *
*

Antinomia.

M

DIF-

Iure Canonico prohibetur matrimonium contrahi ob dictum unius
asserentis eos invicem affines esse. *c. Præterea 12. de Spon-
sal.* Iure civili autem unius testimonio non creditur.
l. Iurisjurandi. c. De testibus Canisius 33.

ICasus in citato c. ita describitur. Cum muliere quadam Sempronius con-
trahere matrimonium cupiebat: at Sem-
prosiij consanguineus se cum illa peccat
se dixit, sed propter mulieris potentiam
non audent id publice profiteri, quid iur-
is? Respondet Alexander III. matrimo-
nium illud non permitti, ne quid inde
deterius eveniat; nisi forte juramentum
intervenerit. Propter hoc enim rejecto
unius testimonio non esse matrimo-
nium impediendum. Potest ergo unius
confessio matrimonium contrahendum
impedire ad evitandum majus malum:
sed absque alia probatione non potest
juramenti vim extinguere.

II. **N**OTA huius generis occulta im-
pedimenta consanguineus consangu-
neo suo indicare tenetur ad evitanda
mala, quæ ex illicito matrimonio oriri
possunt. *c. ff. homo. 35. Q. 3.* Quid verò
inquit, faciendum, si publice confessus
fuerit? Resp. Minimè credendum illi,
tùm quia unius confessio circa alienum
factum nulla est *c. placuit. § Item. 4. Q.*
4. & c. Veniens. De test. tùm quia turpi-
tudinem suam fatetur contra se. *c. Inter*

*dilectos. De donat. & c. I. De eo, qui dicitur
in matr.*

III. **Q**uod autem Iure civili unius
testificatio non recipiatur, indubitatum
est. Nam Constantin. Imp. in l. cit. sententia
præcipit, ne quis ludicum unius testi-
monium in quacunque causa patiarum
admitti. Quod etiam sacri Canones in
majoribus negotijs observari iubent:
ita tamen, ut in multis singulares testes
recipiantur etiam pro perfecta, & plene
probatione: puta 1. cum vir nobilitatis
& indubitatae fidei est 2. cum agitur de
probanda jurisdictione, aut servitute, aut
decimis 3. quando aliquid in genere pro-
bandum est v. g. Titium esse infamem,
aut furiosum. De quo amplius infra Tit.
de test. v. Gaill. l. 2. obser. 66. Menoch. de
arb. l. 2. Casu 99. Navarr. c.
22. n. 82.

* *

*

Iure Canonico neque pœnz, neque arrhæ promissio in matrimoniis valet. *c. Gemma 29. De sponsal. argum. à pari sumpto c. inter corporalia. De translat. prælat. At Iure civili pœnz quidem promissio non valet. l. Titia. 134. 7. De verb. oblig. Valet tamen promissio arrhæ. l. fin. c. De sponsal. Bartol. 56. Io. Bapt. à S. Blasio 102. Galuan. 28.*

I. **C**asum in citat. *c. Gemma* tali modo *Gloss.* proponit. Teberga filia Gemmæ, cum esset infra annum septimum constituta, contraxit sponsalia cum Petro filio B. de Alferio, præsentibus ipsa Gemmâ, & B. prædicto pœna fuit appositâ à parentibus, ut pars, quæ contraheretur, pœnam alteri parti persolveret. Postmodum dicta T. contraxit matrimonium cum alio C. nomine Unde hac occasione dictus B. à prædicta Gemma pœnam in stipulatione appositam nititur extorquere, unde conquesta est Pape (Gregorio IX.) qui respondit. Cum matrimonia libera esse debeant, veritate compertâ dictum B. per excommunicationem compellendum esse, ut à petitione pœnz desistat.

II. An autem eadem arrhæ ratio sit. ambigitur? affirmativam tenent aliqui, cum *Gloss.* in præsentî cap. quia non minus, quam pœnz appositio matrimonij libertatem impedire videtur. Sed communior opinio contrarium tuetur: eò quòd Iuris civilis deposito nullo canone abrogetur. Manifestu quippe est, arrhas legibus permitti, etiam centum millium sponsione, quæ summa à non servante

fidem quadruplo reddenda sit.

Nam quadrupli pœna hodie tantum ex conventionione valet, uti *Gloss.* annotat ad *l. Mulier iuris sui. c. De sponsal. & arrhis.* Quam pœnam licet deberi, antequam exigatur, *Paludan. Petr. Navar* alijq; nonnulli dixerint, magis tamen probabile est, tunc primum deberi, cum a parte læsâ depositur. *Covar. in 4 Decretal. Par. 2. c. 6. §. 8. Silu v Pœna. n. 14. Less. c. 20 n. 30. Coninck Disput. 2. De obligat. sponsal. Dub. 4. n. 19.* Non enim debetur ea pœna, nisi ex conventionione partium. Ac proinde non sponte, nec ludicis imperio, sed partis læsæ arbitrio exigenda est. Quod etiam ex intentione contrahentium apparet. Ideò namque à partibus eiusmodi pœna constituitur, ut per se, & absque iudicis auctoritate alter alterum cogere possit ad solvendum. Nilominus, si vel de tempore, vel quantitate debiti aliqua orta controversia fuerit, ad Iudicis tribunal aditus patebit.

* *

*

DIFFERENTIA 7.

Secundum leges affinitas contrahitur ex legitimis nuptiis etiam sine copula. *l. Non facile. §. affines. π. De grad. affm.* secundum Canones vero etiam ex illicito concubitu. *c. Per tuas. De probat. c. Præterea. De sponsal. Io. Bapt. à S. Blasio.*

42. Galvan. 35. Canisius 34.

Affinitas est propinquitas duarum personarum, quarum una cum sanguinea alterius copulam habuit, iuxta *Glossam* receptam in arbore consanguin. Qua in re copula licita & illicita parificatur, modo perfecta sit, semine nimirum recepto in vase connaturali. Nec sufficit coram Deo violatio virginittatis, nec qualibet alia turpitudine, nec actus sodomiticus iuxta communem opinionem, quam *S. Thoms. Palud. & Antonius* explicant. *Ita Navar. c. 22. n. 42.*

Vnde manifestè sequitur, differentiam permagnam esse inter Ius sacrum, & profanum, si secundum leges etiam sine copula per solum matrimonium contractum affinitas nascitur. Sufficiet enim matrimonium ratum, quamvis ab omni usu coniuges abstineant. *Modestinus in l. Non facile §. 8.* Sciendum est, aut, neque cognationem neque affinitatem esse posse, nisi nuptiæ non interdictæ sint: & quod mireris, in *§. preced. gradus affinitatis nullos esse.* Quod si verum, erit nova differentia hæc à Iure Ca-

nonico, quod intra quartum gradum affinitatis matrimonium nullum approbat, & eam, quæ ex fornicatione oritur, intra biennium constringit. *Conc. Trib. Sess. 24. c. 4. De reform. Matrim.*

II. Cur autem Ius civile gradus affinitatis non numeret, sicut Ecclesia, Canisius putat idè fieri, quia inter affines nulla hæreditaria successio est. *l. affinitatis 7. π. Communia de success.* Et idcirco nec matrimonij prohibitio est, nisi inter eos, qui parentum, aut liberorum loco sunt, ut inter privignum, & novercam, inter privignam, & vitricum Item inter nurum, & focerum, inter generum & soerum, idque reverentiæ causâ: *§. affinitatis. Instit. De nupt. l. Adopritis. §. Natus videamus. π. De ritu nupt. Covarr. l. 4. Decretal. p. 2. c. 6. §. 7. m. m. 6. Sanso De Matrim. l. 7. Disp. 67. n. 2. Filliut. Tr. 10. c. 6. n. 215. Zerola Par. 1. v. affinitatis 2. & 7. Matrimonium. §. 13.*

* * *

Ad probandam consanguinitatem Iure Canonico admittitur testimonium de credulitate, & auditu. *c. Quoties de test. & attest. quod in iure civili non reperitur. Bartol. 39.*

Summa citati capituli *Quoties*. hæc est. Quando aliqui coniuges prætextu consanguinitatis separationem petunt, consanguinitas per duos, vel tres testes ex illa consanguinitate probanda est: si consanguinei desint, per totidem meliores, & antiquiores loci, qui juramento præstito, veritatem, ut à majoribus suis acceperunt, dicant. Ad *v. credere* annotat *Glossa*, hodie non videri locum habere ex toto, quod hic dicitur, de credulitate nimirum, quia non valet testimonium de auditu, five de credulitate; imò necesse habent dicere, quod viderint personas omnes in consanguinitate, designando gradus ab utroque latere, vel saltem aliquas personas in gradibus: aliter non valet. *Infra c. Licet. & sic parum valet testimonium de auditu.* Idem *Barbosa* fatetur, videlicet non probare testes de credulitate, nec præsumptionem facere, quamvis dicant, se pro certo credere, nisi causam, & originem suæ credulitatis adducant. *Farinac. autem in Praxi crim. Q. 6. 8. n. 63.* resoluit, consuetudine induci non posse, ut testibus de credulitate plena fides adhibeatur; de quo

etiam *Mascardus Conclus. 458. n. 10.*

11. Limitatur tamen non uno modo, puta, cum agitur de probanda innocentia, ætate, filiatione, & similibus *v. Barb. l. cit.*

Ex quibus omnibus deducitur, modico intervallo leges à canonibus distare. Quamvis enim in ipso iure expressum non sit, in præsentu casu testimonium de credulitate admittendum esse, ex æquitate tamen, cum res feret, acceptabitur, quandoquidem in defectu testium idoneorum minus idoneis locus permittitur. *v. Menoch de arb. Q. 73. n. 32. Navar. c. 22. n. 83. & in c. penult. n. 27. De Penit. Dist. 6. Caputag Decis. 208. Zerola Par. 1. v. Matrimonium. Dub. 10. Marant. Par. 6. De test. n. 17. & 18. Sanchez De Matrim. l. 1. Disp. 71. n. 1. & sequ. Less. c. 30. Dub. 4. n. 34. Laym. l. 3. Tr. 6. c. 4. n. 5.*

* *
* *

In computatione graduum cognationis alius Iure civili, alius Iure Canonico modus servatur. *Bartol. 96. Io. Bapt. à. S. Blasio 23. Galvanus 33.*

I. Iure civili recepta gradatio est, ut singulae personae per se gradum constituent. Unde duo fratres sunt in secundo gradu. *P. duorum Inst. De nupt. Iure Canonico autem personae ponuntur in eodem gradu. C. ad sedem 35. Q. 5. Vbi causa assignatur. Quia hereditates nequeunt deferri, nisi de una ad alteram personam, ideo Imperator Iustinianus in singulis personis singulos constituit gradus: At quia nuptiae sine duabus non fiunt personis, Sacri Canones duos in uno gradu personas collocant. Additur utramque computationem idem velle, eandemque sententiam continere. Iustinianus enim usque ad quem gradum consanguinitas perduret, in suis legibus non definit: Canones autem ultra septimum nullam numerant generationem. Iam quod transversales attinet, Jus civile primum gradum non ponit, sed à secundo incipit, in quo constituit fratrem, & sororem, & sic deinceps. *Instit. de gradib. cognation. l. 1. & l. Invis consultus §. 1. De gradib. aff. Deinde permittit matrimonium in tertio gradu, id est, inter fratris & sororis filium, ac filiam. §. duorum Inst. De nupt. l. 3. π. De ritu nupt. At jus Canonicum primum gradum habet, in eoque constituit fratrem & sororem, in secundo fra-**

tris & sororis filium, ac filiam, & sic deinceps. Idque propterea, quia inter fratrem & sororem est prima causa contrahendi matrimonium per naturam, ut initio mundi factum est. *c. Cum igitur 35. Q. 1. c. ad sedem. c. parentale. 35. Q. 5.*

II. Inter hos transversales olim prohibitum erat matrimonium usque ad septimum gradum, hodie ad quartum usque inclusive prohibetur. *c. Non debet Deo sang. & aff. Jus civile autem, ut diximus, rationem hereditariae successione in computatione graduum attendit, & propterea secundo incipit, quia mortuo fratre, vel sorore sine liberis primo ad hereditatem vocatur pater & mater, hinc idcirco primum successione gradum constituunt, secundo vocantur frater, & soror defuncti. Et hoc jure *Instit. Nam et Novell. Iustin. De hered. ab intestato venientib. vocantur primo loco fratres, utrumque defuncto coniuncti simul cum patre ad hereditatem fratris defuncti. *Canis. l. 2. Sum. et. 13. Schneidervin. l. 1. Instit. et. De nupt.***

* *

*

LXXXIV.

DIFFERENTIA 10.

Matrimonium metu contractum secundum Canones ipso iure nullum est. c. *Cum locum*. 14. & c. *seq. De sponsal. c. significavit. De co. qui dux. in uxor.* Iure civili autem valet. l. *si patre* 22. tit. *De ritu nupt. l. si mulier. 21. tit. De co. quod metus causa. Caninius* 35.

Metus in genere est instantis periculi aut futuri causâ mentis trepidatio. l. *1. tit. eod.* Alius gravis, alius levis. Gravis de malo quod virum constantem mentis commovere queat, puta mortis, mutilationis, servitutis, longi carceris, & simil. Vbi conditio personæ consideranda. Nam respectu feminæ vel adolescentis ceteri potest grave malum, quod à viro forti contemneretur. *V. Valens. l. 1. tit. 40. n. 9. & 10.*

In omni quaestione, an matrimonio metus obsit, decisionem ex c. *cit. Cum locum. De sponsal.* per Alexandrum 111. habemus. Cum locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est, ubi assensus cuiusque requiritur coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur, & ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate ille gaudere, cuius est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus qui de invitis solet nuptijs provenire. Hinc Canonum Interpretes, & Theologi uno consensu firmarunt assertionem de nullitate matrimonij per metum contracti. Metum intellige non qualemcumque etiam vanum & levem: sed qui in virum constantem cadit: qui tamen

respectu personæ in feminis facilius reperitur. c. *Indignantur. 32. Q. 6 & argum. c. sicut dignum. De homic. Azor. l. 1. c. 14. Q. 13. Sanch. l. 4. D. 3. & sequi Bonac. Tom. 1. p. 284. Laym. l. 3. Tract. 4. c. 6. Fill. Tr. 10. p. 1. c. 4. Comital. l. 7. Q. 122 & l. 3 q. 3. & 4. Esobar. Tract. 7. Exam. 9.*

11. juris civilis mentem Celsus exponit l. 22. cit. si patre cogente ducit uxorem filius, quam non duceret, si sui auctoritatis esset, contraxit tamen matrimonium, quod inter invitos contrahitur. In lege præced. ita textus habet. Non cogitur filiusfam. uxorem ducere. Ideo Gottifr. illud si patre cogente, interpretatur *suadente, hortante, admodum urgente.* Quo admissio inter Canones & leges non est contradictio, sed ab his, & illis contracta metu gravi iniuste incussum matrimonium damnantur propter defectum libertatis, & gravia incommoda, quæ inde manare solent. Divinâ an humanâ lege ita constitutum sit, alii disquirant, ad nostrum propositum aut nihil aut perparum interest.

* * *

DIFFERENTIA II.

Iure Canonico valet matrimonium inter tutorem, aut filium eius, & pupillam vel adultam, cuius ille gesserat tutelam, aut curam DD. in *c. penul. De secun. nupt.* Secus Iure civili, *l. tutor. π. De sponsal. C. De interdicto matrim. contra. inter pupillam & tutorem. Io. Bapt. à S. Blas. 25.*

I. Matrimonium inter tutorem & pupillam, cuius curam gessit, ab *Imp. Severo & Antonio* damnatur in *l. cit.* propter periculum, quod pupillæ in re familiari à tutore imminere potest. Nam fiducia uxoris, quam de marito, ut sibi maximè benevolo habet, cum suarum rerum ignorantia delinquendi audaciam fovet, & corroborat, ut ad se trahat, sibi que vendicet, maritus, quæ suo in peculio esse pupilla ignorat. *Schneidevvin. l. 1. Inst. tit. 10. Par. π. 13.*
Sed quia incommodum hoc temporale, nec generale est, utpote ab improbis &

avaris creati solitum, sacri Canones non attendunt, permittuntq; in prædictis personis matrimonium, quia ex tutela, curæ nullum impedimentum oritur.

II. Adde, quod non immeritò præsumi potest futurum, ut quia maiorem notitiam habet bonorum uxoris suæ, nuptæ pupillæ, facilius & efficacius illa consuevaturum, & aucturum esse, utpote confors modò, & particeps communis lucris. Aliena quippe segnius curare humani ingenij commune, & confessum vitium est.

XII. LXXXVI.

DIFFERENTIA 12.

Iure civili mulier, cuius maritus captus est, & incertum, an adhuc vivat, post quinquennium alteri nubere potest. *l. Vxor. 6. π. De divort. Novel. 22. §. Sed & captivitatis.* Idem iure Canonico non permittitur, nisi de morte prioris mariti certo constet, *c. In presentia. 12. De sponsal. Canif. 37.*

I. Iuliani in *cit. l.* aperta sententia est. Si incertum est, an vivus maritus apud hostes teneatur, vel morte præventus sit, tunc si quinquennium à tempore captivitatis excesserit, licentiam habebit mulier ad alias transire nuptias; ita ta-

men ut bonâ gratiâ dissolutum videatur pristinum matrimonium, & unusquisque jus suum habeat immutatum. Eodem iure & in marito incertitate degente, & uxore captivâ obli-

II. *Æque manifesta in contrarium est Clementis III. definitio in c. in presentia. De sponsalib.* Rogatus enim, quanto tempore mulieres, quarum mariti captivi tenentur, expectare debeant pro secundis nuptijs, respondit. Quotocumq; minorum numero remaneant, viventibus viris suis, non posse ad aliorum consortium canonice convolare, nec auctoritate Ecclesie permitti, ut contrahant, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. Et per hunc Canonem notat Glossa abrogari prædictas Leges, que quinquennio elapso licentiam dant aliter nubendi. Vbi tamen veri similiter præsumitur de morte mariti, si mulier nubat, excusatur. Ita Glossa, cui subscribens *Coninck Disp. 2. de Matrim. Dub. 3.* requirit certum nuntium de morte mari-

ti ait, sufficere tamen, ut verisimiliter existimetur, aut præsumatur extinctus. Nam *c. Cum per bellicam 34. P. 2. & Quoniam. de lite contest.* loquuntur de verisimilitudine moraliter certâ. Cùm enim in seculo matrimonio contrahendo sit periculum gravis peccati & injurie erga priorem coniugem, si fortè vivat, sine morali certitudine ineundum non est, cùm præsertim in casu dubio melior sit conditio prioris mariti, cui etiam fauet possessio *Silu. V. Matrimonium. s. 8. Q. 13. Armilla eod. n. 45. Laym. l. 3. Tr. 10. par. 3. c. 3. Escobar Tract. 7. Exam. 9. n. Comitrol 220. l. 7. Q. 128. Navar. c. 27. num. 53. Vallensl. 3. tit. 4. num. 3. Dardus Disceps. 6. De cons. dubia Pag. 894.*

XIII. LXXXVII.

DIFFERENTIA. 13.

Iure Canonico, ad matrimonium contrahendum inter valentes loqui, verba requiruntur, sed in illis, qui non possunt loqui consensus nutu declaratus sufficit. *c. Tua de Sponsalib.* Iure civili autem sufficit consensus quomocumq; expressus, seu declaratus etiam inter valentes loqui. *l. nuptias. ff. De R. I. l. Cùm fuerit 15. ff. De condit. & demonstr. Bart. 112. Io. Bapt. De S. Blasio 131.*

T Ad regulam Iuris citatam *Nuptias non concubitus, sed consensus facit.* Interpretes notant, ita sufficere consensum, ut non sit opus tabulis, scripturâ, & in domum deductione, multò minus concubitu. An autem quilibet nutus sufficiat

inter potentes loqui, non satis explicant. In *l. cit. Cùm fuerit* impleta dicitur condatio, si in familiâ nupsisset, statim, atque ducta est vxor, quamvis nondum in cubiculum mariti venerit.

Antinomia.

N

Qua

Quæ variè à DD. explicantur, dum alius hoc ipsum sufficere, alius requiri plura existimat. *Gottif.* Ego, inquit, ductam planè putaverim, si verbis de præfenti ducta fuerit, licèt neque in domum mariti deducta sit, neque cum eo concubuerit. Adde *Tbolosan. qui l. 9. c. 5. n. 16.* neque nuptialia instrumenta, neque pompam, & apparatus, neque pacta nuptialia constituere matrimonium ex legibus probat.

II. Juris Canonici decisio in *c. Tua. De sponsalib.* est, matrimonium in veritate contrahi per legitimum viri, & mulieris consensum, sed quantum ad Ecclesiam verba consensum de præfenti exprimentia requiri. Nam surdi, & muti

possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis, & pueri ante legitimos annos. per verba sola non contrahunt, cum intelligantur minime consentire.

Quæ autem verba, & quis consensus ad matrimonium sufficiat. *Navar. in c. 21. n. 20.* dilucidè exponit. Illa, ait, verba sufficiunt, & requiruntur, quibus significatur statim unà cum dicto vel signo alterum alteri corporis sui potestatem tradere iuxta omnium sententiam, quæ sunt, *Ego te in uxorem meam accipio. Ego te in maritum meum accipio.* & alio illis æquipollentes formulæ. *Consentio in te, quam in meam coniugem:* aut, *volo, ut sis uxor mea.* Nihil enim refert. *l. fin. ff. Mandat.*

XIV. LXXXVIII.

DIFFERENTIA 14.

Secundùm leges præsumitur matrimonium inter eos, qui simul habitant, & familiam tractant. *l. in libera mulieris, ff. De ritu nupt.* Secundùm Canones verò non præsumitur, sed ostendenda est solennitas nuptiarum. *c. l. 30. 2. 5. c. illud. de præsumpt.*

Ioan. Bapt. à S. Blasio 101. Galvan. 14.

Canisius 40.

LEx *in libera. cita.* non concubinitum, sed matrimonium intelligendum esse ex consuetudine mulieris liberæ, non certitudine aliqua, sed præsumptione nititur, de qua *Alciat. in Reg. 2. Præsumpt. 5. & Reg. 3. præsumpt. 38.* Præsumitur in dubio matrimonium inter duos ingenuos simul conversantes. Quamvis enim alio sine cohabitare possint, vitamque pro arbitrio agere etiam

nefariam, id tamen nisi probetur in dubio affirmare non licèt, sed in bona parte capere humanitatis est, quamvis sacrorum Canonum contradicere videatur auctoritas. Ecclesia enim securitati matrimonij consulere volens clandestina connubia extincta vellet: & quæ de salute animæ agitur, delictum potius quam matrimonium præsumit iuxta doctrinam *Alciati in Reg. 3. præsum. 1. c. 68.*

Gloss. in c. 1. De scrutin. & c. Iuuenis. De Sponsal.

11. Quamobrem in c. cit. Evaristus Papa clandestina coniugia reprobans non pauca scribit ad legitimum matrimonij contractum necessaria esse, subditque, sic peracta legitima scitote esse connubia: aliter vero presumpta non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius, quam legitima connubia esse non dubitate. In c. illud quoq. pari modo præter cohabitationem diurnam ad matrimonium probandum plura adminicula exiguntur. Hodie post Concil. Trident. Con-

stitutionem Sess. 24. c. 1. De reform Matrim. nec cohabitatio, nec ullus consensus, verbis, signis, aut factis expressus, nec etiam copula quicquam faciunt ad presumendum matrimonium, nisi coram parcho, & testibus fiat. Atque ita pro nihilo reputatur quicquid in contrarium à legibus decernitur, nec putanda sunt nuptiæ (licet Gotif. velit) si mulier probet, se eam mente acceptam à viro, ut esset ei uxor. Solennitas enim à Conc. Trid. indicta simpliciter necessaria est. §. Qui aliter. ubi eiusmodi contractus irritos facit.

LXXXVIII.

DIFFERENTIA 15.

Jure civili mulier rapta non potest nubere raptori suo. l. vii. §. Sin autem C. De raptu virg. Jure Canonico autem potest nubere. c. Accidens. de raptor. Bartol 97. Io. Bapt. à S. Blasio 121. Galvan. 43.

NÉ vocis ambiguitas errorem pariat, sciendum est, ad raptum penis à Jure sancitis obnoxium quatuor condiciones requiri, 1. ut sit violentia. 2. ut fiat causa libidinis. 3. ut sit traductio de loco in locum 4. ut rapta mulier sit honestæ vitæ. Sanch. l. 7. D. 12. n. 3. Illis igitur, qui dicto modo raptum fecerint, Iustinianus Imperator primò pœnam capitalis decernit, & tam illorum, quam opem illis ferentium bona statim in rapte dominium transire declarat. Præterea facultatem tollit raptæ virginis, vel mulieri raptorem suum sibi maritum

poscendi, sed à parentibus, cui voluerint, excepto raptore, desponsandas esse.

11. Alia Ecclesiæ mens est libertati nubentium consulentis. Nam in cap. citato Accidens. ita legimus. Rapta puella legitime contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat in consensum, & quod ante displicuit, incipiat complacere, dummodò ad contrahendum legitime sint personæ. Vnde aliqui DD. apud Barb. colligunt, secundum hunc textum non requiri, ut puella extra potestatem raptoris constituta sit, atque in pristina libertate consentiat, sed sufficere ad va-

N 2

lorem

lorem matrimonij, ut manens in potestate raptoris in loco tuto, & libero ponatur, itaque in matrimonium liberè consentiat. Nihilominus raptor ipse, omnesque illi consilium, consensum, auxilium, & favorem præbentes sunt ipso jure excommunicati, perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & si clerici fuerint, de gradu proprio exci-
dunt. Deique raptor mulierem five du-
xerit, five non duxerit, dotare tenetur. Pro quo tamen requiritur sententia judicis, & attendenda est viri, & mulieris conditio. *v. Azor. l. 1. §. c. 20. §. Lex iudicem. Coninck Disp. 31. De matrim. c. 48. Henrig. l. 2. de Matrim. c. ult. Less. l. 4. c. 3. num. 68. Filius. Tract. 30. c. 6. n. 116. & seq. Sanchez. l. 7. Disp. 12. n. 42. Mol. Tract. 3. Disp. 105. Laym. l. 5. tr. 10. Pat. 4. c. 13.*

XVI. XC.

DIFFERENTIA 16.

Iure civili consensus parentum requiritur in filiorum matrimonio *Instit. de nupt. iust. l. Nec filium quidem famil. C. De nupt. l. Nuptie 2. ff. De ritu nupt. At jure Canonico talis consensus non requiritur. c. Cum apud. De sponsal. Bart. 58. Canis. 38.*

Institut. l. 1. c. 10. ita legimus. Justas nuptias contrahunt, qui secundum præcepta legum coeunt, dum tamen si filij familiar. sint, consensum habeant parentum, in quorum potestate sunt. Nam hoc fieri debere, & civilis ratio suadet, & naturalis in tantum, ut iustus parentum præcedere debeat. Eodem stylo l. 2. ff. De ritu nupt. Nuptia consistere non possunt, nisi consentiant omnes, id est, qui coeunt, quorumque in potestate sunt. Item l. 12. C. De nupt. Nec filium fam. invitum ad uxorem ducendam cogi legum disciplina permittit. Et paulo post, ita tamen, ut contrahendis nuptijs patris consensus accedat. Eadem alibi repetuntur. In confirmationem *Mynsing. l. 1. Instit. t. 10. Cum hæc sententia, inquit, quod parentum consensus in contrahendis nuptijs requiratur, proxima sit quarto Decalogi præcepto. Honora patrem tuum. & prætenenda est, quicquid à plerisque in contrarium disputetur. Animosior Everard. Bronchorst. in assert. 1. Cent. 3. evincere conatur, ad matrimonium contrahendum, omni jure tam divino, quam humano, item civili, & Canonico, de necessitate parentum consensum requiri: quæque ex sacris Canonibus opponuntur, diluere se putat. Sed aliud non probat, quam conveniens esse, ut parentum in re tanta consensum liberi sequantur; non verò ad connubij valorem, absolute requiri. Nam & ratio, & canones matrimonia libera esse præcipiunt. c. Gemma. De sponsal. & sufficere ad valorem illorum consensum, de quorum coniu-*

Etione.

Etione agitur. c. Cum ad sedem. 23. eod. similiter Conc. Tr. sess. 24. c. 1. De reform. Matrim. falsam esse opinionem pronuntiat, dicentium matrimonia à filiis sine parentum consensu contracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse. Quibus adde Caroli V. declarationem in Comit. August. Anno 1548. ff. De Sacram. Matrim. ubi illorum sen-

tentia improbat, qui matrimonia non consentientibus parentibus facta nullius momenti esse, aut solvi posse existimant. Illud tamen filiis commendatur, ut parentum se imperio & directioni subijceant, & quoad fieri potest, sequantur. v. Sanch. l. 4. Disp. 24. Coninck. D. 28. n. 52.

XVII. XCI.

DIFFERENTIA 17.

Pater filiam invitam, & repugnantem secundum Canones maritare non potest. c. 1. De despons. impub. c. Cum locum. De sponsal.

Secus Iure civili, nisi maritus persona indigna sit. l. Sed qua patris. ff. De sponsal. Bart. 57. Io. Bapt.

à S. Blas. 103.

UT Juris civilis manifesta intentio sit, duas leges attendere oportet. Prima est. l. 11. ff. De sponsal. Sicut nuptiae consensu contrahentium fiunt, idem fit nuptiis, ita sponsalibus filiam consentire oportet. secunda, est 12. eod. Sed quae patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur. Tunc autem solium dissentendi à patre licentia filiae permittitur, si indignum moribus, vel turpem sponsum ei pater eligat. Ex quibus nihil aliud colligo, quam conveniens esse: ut filia non repugnet patris voluntati, quando honestum sponsum proponit: ac futurum, ut metu reverentia aliqua inducta consentiant.

11. Qua in re sacrorum Canonum dissimulatio est, qui omnem metum & coactionem abesse sponsalibus, & matrimonio volunt. c. Cum locum. De spons. c.

1. De Despon. impub. Sed in hoc capite scrupulum pariunt illa verba, si pater filium impuberem desponsaverit, eum, cum ad perfectam aetatem pervenerit, debere omnino implere. Ergone absque libertate, & consensu ad incedendum matrimonium teneatur? sic libera matrimonia quomodo erunt? Certè verbum debet per se, & ex natura sua importat necessitatem, & praecipuum, quemadmodum Glos. docet in c. Proposuit. v. Non debet. De appellat. & Clement. Ascendentes. De statu monach. & ibi Cardinal. Not. l. Imola n. 7. & alii. Hinc Soto in 4. Diff. 29. Q. 1. ar. 4. Concl. 3. putat, sufficientem causam esse, ut filius ad matrimonium teneatur, si ipsi conveniens sit, & causam resistendi iustam non habeat, paterque pro illo sponso dedit, & iuravit. Idem Navar.

N 3

Ma-

Manuel, Lopez & alij tenent apud Sanch. l. 4. Disp. 23. qui tamen ex communi DD. opinione præallegatum textum non de rigido, sed honestatis debito intelligendum censet, ut sensus sit. Propter reverentiam, & obedientiam patri debitam, planè convenit, filios sequi & implere

promissionem à patre factam. Si tamen ex probabili causâ non fecerit contra præceptum obediendi parentibus graviter non peccant; quandoquidem in ejusmodi contractibus ab illorum potestate dominicâ non pendent *7. Az. l. 5. c. 20. Barb. in c. cit.*

XVIII. XCII.

DIFFERENTIA XVIII.

Iure civili mulier intra tempus luctus, hoc est, intra annum transire ad secundas nuptias non potest, & contrarium faciens punitur. *l. 1. c. 2.*

C. De Secun. nupt. Iure Canonico autem statim marito mortuo atque metu pœnæ alteri nubit. *c. super illa. & c. fin. De secun. nupt. Bart. 62. Canif. 48.*

I. Nuptiarum repetitio quamvis nullo jure prohibita multum odiosa, & inimica est, præsertim liberis ex primo concubitu relictis. *§. Sin autem tutelam. Auth. De nupt.* ubi dicitur mulierem nuptias repetentem tria negligere, videlicet Deum, defuncti memoriam, & dilectionem filiorum, item in *§. Quæ verò nunc. 7. Nos igitur. eod. tr.* dicitur, animam defuncti mariti nuptijs repetitis contristari. *Bald. in l. DEO nobis n. 11. C. de Episc. & cler.* In quibus verbis agnoscere licet causam tam severæ constitutionis in *l. 1. c. 2. De Secun. nupt.* si qua, ait *Imp. Gratianus, Valentinian. & Theodosius*, ex fœminis perditio mariti intra anni spatium alteri festinaverit nubere, probroli inusta notis honestioris, nobiliorisq; personæ decore, & jure privatur: atq; omnia, quæ de prioris mariti bonis, vel jure spontâlium, vel judicio defuncti coniugis, consecuta fuerat, amittat. Quod amplius declarat *Andr. Gaill. l. 2. Obs. 98. n. 1.* Mulier, inquit, transiens ad secundas nuptias liberis extantibus non solum perdit quo ad proprietatem, quicquid à marito

defuncto titulo lucrativo, sed etiam quicquid per successionem filiorum primi matrimonij consecuta est, solo ullo fructu istorum bonorum apud ipsam rem anente, per *textum in l. fœmina §. illud. C. de secun. nupt. & in auth. ex testam. C. eod. tr. Boerius Decif. 185. Decius Consil. 206. n. 2.* Proprietatem verò quam amittit, secundò nubendo tenetur conservare filijs primi matrimonij superstitibus *l. fœmina cit.*

II. Verùm isthæc omnia à sacris Canonibus reprobata sunt in *c. super illa c. seg. vbi Innoc. III.* Cùm secundum Apostolum mulier mortuo viro suo ad eius lege sit soluta, & nubendi cui vult tantum in domino facultatem habere, non debet legalis infamiae sustinere pœnitentiam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus nubat, concessa sibi nomen ab Apostolo utitur potestatem, cum in his præsertim sæculares leges non dedignantur sacros canones imitari. *Roland. De testam. Rubr. 21. n. 11. Sanch. l. 7. De matrim. Disp. 87.*

Inter servos Iure civili non potest esse matrimonium, neq; inter servum & liberam, sed vocatur contubernium. *l. Cum Ancillis. C. de Incest. nupt.* At Iure Canonico tam servus, quàm liber rectè matrimonium contrahit. *c. 1. De coniug. servor. Bart. 61. Canis. 41.*

I. Servi dicuntur, quibus libertas arbitrio suo vivendi adempta est, itaq; liberis apponuntur: & ex eo appellati sunt, quod imperatores captivos venderent, ac per hoc servare, non occidere solent. *§. 1. De iure person. l. 4. De statu hom. ff. De verb. signif.* Et tales sunt proprie dicti servi, alij minus proprie ascripti appellatur, qui prædio, & agris colendis additi affixiq; sunt, nunquam recessuri & annuos redditus omnes domino prædiorum præter sumptus, & victum reddituri: Ex his nati originarij dicuntur *Abb. c. 2. De iud. notab. 1.* Hi omnes, quia tantum ad certas operas obligantur, revera liberi sunt, & secundum quid tantum servi reputantur.

II. His positis, ut inter Canones & leges oppositionem esse appareat, de eodem genere servitutis loquamur, necesse est *In l. citatâ cum Ancillis.* Imperator Constantinus ita pronunciat. Cum Ancillis, non potest esse connubium. Nam ex eiusmodi contubernio servi nascuntur. Quomodo hoc? quia partus ventrem sequitur. Hinc è contratio ex libera, & servo natus ingenuus est. *l. 24. ff. De statu hom. & c. un. de natis ex lib. ven-*

tre. novum hoc, & nusquam gentium fieri Plautus in Casina Prologo dicit. de quo V. Alciat. l. 6. parerg. Iur. c. 16.

III. Ecclesie sensum *c. 1. De coniug. serv.* exhibet. sicut in Christo *LES V* neq; liber, neque servus, est à Sacramentis Ecclesie removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis & invitis contracta fuerint, nullâ ratione propter hoc sunt dissolvenda. Debita tamen & consueta servitia non minus debent proprijs dominis exhiberi. Loquitur: *quod notandum*, de illis tantum, qui tempore contractus servilem conditionem non ignorant; adeoque sponte ac liberè non obstante tali impedimento consentiunt, iuxta *c. si quis ingenuus. 29. Q. 2.* Inter illos autem, qui ignati servitutis sunt, irritum est matrimonium. *c. 2. 3. & ult. De coniug. serv. quia talis error consensum tollit. l. si per errorem. ff. De iurisd. om. iud. v. Barb. Axiom. 82. n. 1.*

* *

*

Iure civili solvitur matrimonium altero coniugum continentiam volente. § *Distrabuntur*. *Auth De nupt*. Iure Canonico autem eiusmodi votum, non consentiente compare non permittitur. c. 1. *¶ seqq.* 33.

2. §. c. ex publico. *De convers. coniug. c. Agathosa. 27. Q.*

2. *Bart. 95. lo. Bapt à S. Blasio 116.*

IR Religionis seu monachismi professio, (de talenim voto hic sermo est) iuxta divortij causa Justiniano visa est. Sic olim Ethnici quidam matrimonia sua propter sacerdotium non poterant retinere. l. 60. ff. *De don. inter virum & uxorem*. Divortij causa donationes inter virum, & uxorem concessae sunt. Saepe enim evenit, ut propter sacerdotium, vel etiam sterilitatem. v. *Gloss. Gottifr.* Quod ut vitio careat, intelligi debet non de vinculi solutione, sed separatione thori ex mutuo consensu. Nam matrimonij consummati nexus firmior est, quam ut humano arbitrio tollatur. c. *Cum sis praeclusus. De convers. coniug.* Vbi *Alexand. III.* Nec vir uxore sua, nec uxor viro eius non assumente habitum religionis debet ad religionem transire. Verum si uxor ita senex est, & sterilis, ut sine suspitione possit esse in saeculo, dissimulare potes, ut ea in saeculo remanente & castitatem prominente ad religionem transeat vir eiusdem. *Insuperine. Agath. 27. Q. 2.* praed. et Justiniani constitutio reprobat. Ac proinde post matrimonium consummatum utriusque coniugi eadem necessitas incumbit servandi fidem, &

fugiendi, quae illi repugnant, cuiusmodi est continentiae votum. *Benè s. Angyl. relatus in c. 1. 33. Q. 5.* si dicat vir, continere iam volo, nolo autem uxorem, non potest. Quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuam debet illam facere fornicariam? At ubi tantum tantummodo est, matrimonium, absque alterius consensu alteri Religionem intrare, inque ea castitatem vivere licet. c. 2. *De convers. coniug.* Post consensum legitimum de praesenti licitum est alteri altero etiam repugnante eligere monasterium, & alteri remanenti, si communitus continentiam servare noluerit, licitum est ad secunda vota transire: quia cum non fuissent una caro effecti, potest unus ad Deum transire, alter in saeculo remanere. *Idem in c. Ex publico. repetitur.* Nam quod Dominus in Evangelio dicit *Matth. 5.* non licere viro, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est de his, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummatum non potest v. *Hen. rig. l. 12. c. 8. Regula. l. 3. n. 40. Conink Disp. 34. Dub. 6.*

Iure civili non permittitur viro uxorem verberare. *l. Consensu C. de repud. corrigere tamen potest. c. si quid alteri 7. Q. 1.* At Iure Canonico clericis est permiffum uxores suas custodire, ligare, ad ieiunia falutaria cogere. *c. placuit, ut si 33. Q. 2. Bartol. 94.*

L Ex citata de repud. non de omnibus, sed ingenuis tantum loquitur: in vilibus perlonis ac protervis duriolem castigationem permittere videtur. Ex Romuli lege inquit, si quid uxor peccasset, de illo cognati cum marito cognoscabant, & puniebant. An semper citra fustigationem? Nulli homini danda est misericordia, nulli peccatori impunitas relaxanda est. *c. duo ista 23. Q. 4. Tholos. l. ii. c. 4. Alciat. in reg. i. Presumpt. 3. n. 3.* ubi maritum baculo percutientem dicit criminaliter non esse puniendum, quia ex tantâ coniunctione præsumitur illa percussio facta animo corrigendi; non autem dolosè, nisi atrocitas vulneris aliud induceret s. *Atrox. Instit. de iniur.* Quod etiam Guido papa approbat in *Traët. de presump.*

II. Quod sacros Canones attinet, in *c. Placuit* præcipitur, ut clerici uxores suas, quando peccarunt, non occidant, sed custodiant, ne de cetero habeant impunitatem peccandi, macerando eas verberibus, & fame; cum illis non comedant, nisi prius verè poeniteant. Nam si

quis uxorem suam verberarit, ait *Glossa*, nisi in causis lege expressis, in penam dabit tertiam partem donationis, quam dedit propter nuptias. *Auth. ut liceat matri & uia. s. si quis autem. Coll. 8.* Si autem dona non dedit, punitur in quarta parte totius substantiæ suæ, si ea non excedit 300. aureos. Si verò excedit, dabit 100. aureos *l. fin. C. De repud.* Sed nunquid Laicus idem potest de uxore sua? Dico, quòd non, quia non inuenio expressum, castigare tamen potest eam. *c. sicut alterius 7. Q. 1.* Causa datur in *cit. l. Consensu.* quia id alienum est ab ingenuis: sed quia est de familia sua, castigare potest, sicut dominus seruum, non autem in forma iudicii, quia nullus sibi, aut suis jus dicere potest. *l. 10. ff. De iurisd. om. iud. v. Soto l. 5. De iust. c. 2. ar. 2. Silu. v. Vxor. Zerol. eod. n. 2. Tolaf l. II. c. 4. n. 15. & Barbof. cum aliis in c. Quemad.*

De iureiur.

* *
*

Antinomia

O

DIF-

Iure Canonico mulier etiam nobilis per se lactare filios suos debet, nec potest alteri mulieri lactandos committere. *c. ad eius. Dist. 5.* at Iure civili permittitur mulieri nobili, & ubi talis consuetudo est. *Bald. in l. aliena. C. de neg. gest. Ioan. Bapt. à S. Blasio 64.*

I. Consilium, an præceptum in *c. ad eius.* fit, textus indicabit. Prava, inquit, in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnunt, eosque alijs mulieribus ad nutriendum tradant; quod videlicet ex solâ causâ incontinentiæ videtur inventum, quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare, quos contemnunt. Quod autem, ipse nutritrice debeat, multæ rationes suadent. Filij enim cum alieno lacte alienos mores, & inclinationes hauriunt, sæpe numero peruersos & improbos, adeoque parentibus dissimiles evadunt. Naturæ ductum attendant matres, quæ, ut *Macrobius* observavit *l. 1. Saturnal. c. 11.* in ipso partu lactis copiam suggerit, quo fœtus alatur. *Gell. l. 12. noct. artican. c. 1.* ait, esse contra naturam imperfectum atque dimidiatum genus peperisse, & statim à se abiecisse. Non enim mammarum ubera quasi quosdam nauulos venustiores atque ornandi pectoris causâ, sed alendorum liberorum causâ natura dedit. *Ira Gentiles illi.* Vnde meminit *S. Gregorius* pravam consuetudinem

vocatillarum matrum quæ liberos suos alijs nutriendos tradunt.

II. Nihilominus in multis iustæ causæ, excusant, cuiusmodi esse potest corporis imbecillitas, morbus, inopia lactis, & simil. adde consuetudinem, quæ multis in locis obtinuit, ut legum iustitiam videatur permissio, & argui de peccato non debeat quæ liberorum curam alijs relinquunt: maxime si puras, sobrias & piæ nutritrices eligant. Summatim *Navar. c. 14. n. 17.* nolle filium proprijs uberibus lactare sine causâ iustâ non est amplius, quam veniale, & cum eâ nec veniale. Vide, quàm nihil, aut parùm dissonent leges, & canones. *V. Az. 11. l. 2. c. 4. Surdum De alim. 11. 8. prinil. 56. Tiraquel. De nobil. c. 20. n. 78. Erasmi Colloq. Eurapoli & Eubulla. Barb. in c. ad eius. Dist. 5.*

* *

*

Iure Canonico ex nefario vel incestuoso concubitu nati à parentibus alendi sunt, c. Cum haberet. De eo qui duxit uxorem. & secus iure civili. auth. Ex complexu in fin. C. De incest. nupt. Barto l. 60. Io. Bapt. à S. Blas. 26. Galvan. 40.

I. Nefarie nuptiæ vocantur, quæ cum afcetriâ, vel rapta fiunt. Incestuose, quæ cum consanguineâ, quæ vel inter ascendentes & descendentes. Damnatæ, quæ legibus vetantur: ut tutoris cum pupillâ, liberti cum patronâ, Hoc posito in c. cit. Cum haberet. Clemens III præcipit, ut parentes, qui per adulterium filios genuerunt, alimenta subministrarent. Quod Glossa iudicio de benignitate canonica procedit, quæ vigorem sumit à iure naturali. Nam educatio filiorum de iure naturali est. c. Ius naturale. Dist. 1. & ex instinctu naturæ procedit. Vnde ius illud præfertur civili: filij tamen non succedunt in bonis paternis, & illegitimi sunt. c. Cum inhibitis de clandest. sponsat. V. Barbos. cum alijs DD. in prædi. c. Cum haberet & qui putat ampliandum primo ut obligatio alendi spurios, & illegitimos à patre in hæredes transeat. Duenn. in Reg. 367. n. 4. a. l. 1. l. 5. c. 21. §. Item 2. ut in clericis quoque locum habeat, qui ex fructibus beneficij sui libris illegitimis teneantur alimenta præstare. Navar. Despol. cleric. §. fin. Tertio ut patre deficiente mater teneatur. Burd. De alim. 11. 1. Q. 15. Quarto ut pater nepotes quoque descendentes ab illegitimis alere teneatur: præterea avus nepotem spurium, & reliquos Gama Decis

11. n. 7. Quinto è contrario filios non solum legitimos, sed etiam illegitimos, obligari iure naturali, & humano ad alendum parentes Menoch. de præsumpt. l. 3. Q. 29 n. 16. Sexto ut etiam dotare filiam spuriam pater teneatur. Molin. de primog. l. 2. c. 15. Reginald. l. 20. S. 5. c. 3. II. aliam viam insistens Cæsareum ius quasi in liberis parentum delicta ulciscens alimoniam subtrahit. Auth. Ex Complexu cit. Ex incesto & damnato concubitu natos omnis paternæ substantiæ beneficio indignos, & ne alendos quidem à parentibus iudicat. Et novella 89. c. 15. Omnis, qui ex complexibus, aut nefarijs, aut incestis, aut damnatis processerit, neque naturalis nominatur, neque alendus est à parentibus, neque habebit quoddam ad præsentem legem participium. V. Laym lib. 5. Tr. 10. c. 5. num. 4. Comitol. lib. 1. Q. 75 Azor. 11. lib. 2. c. 4. Q. 7. Dornsb. Tr. De except. crim. caus. 7. 1. sect. 5. c. 16. num. 52. & sequ.

* *
*

O 2

DIF. 24

DIF.

DIFFERENTIA 3.

Iure Canonico nati ex damnato coitu non possunt eligi ad Decurionatum, aliumve honorem. *c. 1. de fil. presb.* secus est iure civili *l. spurij init. ff. De Decur. l. generaliter. §. Spurius quoq; cod. Bartol. 65. Io. Bapt. à S. Blasio. 164. Galvan. 81.*

Decuriones dicti sunt, quod initio, cum coloniarum deducerentur, decima pars eorum, qui ducerentur, consilij publici causa conscribi solita esset. *l. 2. §. 5. ff. De verb. signif. l. 7. §. solet. ff. De interd. & releg.* Decuriones autem senatorum erant coloniarum, & municipiorum. Iurisconsulti enim duos hosce ordines in municipijs quasi contrarios numerant, plebeios, & decuriones. Ex decurionum autem ordine, item ut ex Senatorum Romæ magistratus creabantur. *Paulus l. 7. §. 2. ff. de decur.* Decuriones quoq; dicti sunt in castris qui decem equitibus præessent. Denique generaliter appellari cœperunt principes, seu capita cuiuslibet ordinis. Et ordo ipse decuria vocabatur, ut decuria iudicum, scribarum, cubiculariorum, & simil. Inde decurionatus honorificum nomen.

De taliigitur & qualibet paridignitate in *l. 4. & 6. ff. de decurion.* legimus, spurios posse in ordinem adlegi nulla dubitatio est, sed si habeat compeditorem legitime quæsitum, eum præferri oportet. Item spurij decuriones fiunt, &

ideo fieri poterit ex incestu natus. Non enim impedienda est dignitas eius, qui nihil admisit, & indigni non sunt, qui alieno laborant vitio. *l. 7. C. de natural. liberis.*

II. Canones quod attinet, capituli primi *de fil. presb.* summa hæc est, ut filij presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati ad sacros ordines non promoveantur, aut monachi fiant, aut in congregatione canonica vivant: prælationes verò nullas habeant. Quibus tamen gratiam facere poterit episcopus, quoad minores ordines, & simplex beneficium. Ad maiores enim ordines solus dispensat summus pontifex. *c. 1. de fil. presb. in 6. Lancel. l. 1. Inst. tit. 20. Canis. l. 1. Summa. tit. 7.*

Nota prædictos differentie huius auctores *Bartolum, Ioan. Bapt. à S. Blasio, & Galvanum* prælationis nomine Decurionatum comprehendere, ut à pari argumententur.

* *

* *

Iure Canonico prohibetur concubinatus, & omnis extra matrimonium coitus. *c. Tanta. cui fil. sint legit.* Iure civili autem concubinatus quibusdam permittitur *ff. De concub. §. fin. Inst. De nupt. Io. Bapt. à S. Blasio. 30. Galvan. 45.*

Ius naturale, & divinum complectens Ecclesia omnem viri, & feminaeque legitimam coniunctionem vetat, & peccatis persequitur. *ad Ephes. c. 5. v. 3.* Fornicatio autem, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ut decet sanctos, neque Fornicarij, neque idolis servientes, neque molles neque masculorum concubitores, neque avari, neque adulteri, neque ebriosi regnum Dei possidebunt. *1. ad Cor. 6. v. 9. & 10.* Nec dubium, quin omnis fornicatio peccatum mortale sit secundum omnes DD. teste *Silvestro in v. Lustraria. n. 3. Claro in v. Fornicatio n. 1.* Contrarium dicere proximum haeresi est *Soto l. 5. De iust. Q. 3. art. 3. & nullâ ignorantia excusatur. Toler. l. 5. c. 10. Q. 1. Moscon. De maiest. Eccles. l. 2. Par. I. c. 11. Azor. I. l. 1. c. 13. Q. 1. Fillius. Tract. 30. cap. 2. n. 50. Comit. l. 5. q. 1. n. 7.*

Il. Neque ut rudes aliqui iactant, concubinatus absolute & indiscriminate Imperatorum legibus permittitur, sed cum his conditionibus, *Primo*, ut ab omni vinculo mas, & femina soluti sint, ita ut nihil obstat matrimonio inter ipsos contrahendo. *Secundo*, ut eâ solâ vir contentus sit, nec vagâ libidine utatur. *Tertio*

ut indubitatus inter eos affectus sit, quem admodum in uxore, cuius praesumptio ex stabili cohabitatione sumitur. His simul concurrentibus toleratur concubinatus saecularium personarum in Rep. & filij inde nati per subsequens matrimonium legitimi efficiuntur. *l. cum quis. ff. De natural. lib. auth. civil. mod. nat. off. sui. coll. 6. Inst. De nupt. §. ult. Abb. in c. Tanta. Qui fil. sint leg. Conar. Par. 4. c. 8. §. 2. Menoch. casu 289. Mynsing. l. Inst. et. Io. Az. III. l. 3. c. 5. Sanch. l. 8. D. 7. n. 19.*

Ill. Non tamen ita communis haec opinio est, quin DD. aliqui reclamant. Nam iure civili etiam hodie damnari concubinatum docet *Alexander in Confil. 59. n. 3. l. 4. Felin. in c. Cum sit generale. n. 13. De foro comp. Ripa in l. fin. n. 38. C. de reus donat. Couar. in 4. Decretal. Par. l. c. 4. Tholos. l. 10. c. 1. n. 15. attribuens iuri novissimo. auth. De lenonib. Quibus utinam usus & mores communes faverent. Non puniri à saeculari Magistratu id genus hominum tum intra, tum extra militiam notius est, quam ut per uadere oporteat. *v. Iul. Clarus in §. Fornicatio. n. 7. & 8. Item §. fin. Q. 37. n. 4. ubi Nos videmus**

videmus, *ait*, quod Iudices laici de concubinato crimine puniendo parum se inromittunt, & hodie etiam pauci ex Ecclesiasticis fortè ne in alijs puniant, in quo ipsimet delinquant.

C. XXXVI

DIFFERENTIA 26.

Iure Canonico per solum matrimonij contractum concubinarij, & concubinae, cum qua matrimonium tempore susceptae proles esse poterat, legitimantur liberi naturales tantum, absque confectione instrumentorum dotalium. *c. Tanta est. Qui filij sint leg.* At Iure civili ultra matrimonium confici debent instrumenta dotalia ad effectum legitimationis filiorum naturalium. *§. fin. Instit. De nupt. c.*

Per venerabilem. Qui fil. sint legit. Io. Bapt. à

S. Blas. 22. Casilius 46.

IGlossa ad *citat. c. Tanta. v. legitimi.* Tanta, inquit, est vis matrimonij, ut illegitimos faciat & legitimos. *§. fin. Instit. De nupt.* Sed nunquid dices tales esse legitimos, quoad ordines, & honores? non videtur quia non sunt de legitimo matrimonio nati, *c. Cum in cunctis. De elect. & argum. 30. Q. 5. c. Qualis.* Sed credo quod legitimi sunt quoad omnia, quia omnia praecedentia matrimonium purgat, & sic proxima, sive etiam praecedens causa turpitudinis sublata est. Et haec juris Canonici debentur benignitati. A legibus insuper requiritur, ut instrumenta dotalia confecta sint, quemadmodum traditur in *§. finit. Instit. De nuptis.* Vbi *Mynsinger* recensitis, quae necessaria sunt ad filiorum naturalium

denominationem, denique ait, necesse est, ut matrimonij ergo dotalia instrumenta conscribantur, quod communiter receptum est: Iure vero Canonico, non censetur esse de substantia matrimonij, aut legitimationis instrumenti conscriptio, quod in matrimonijs, velut spiritualibus negotijs sequimur. Quamvis plerique in illustribus instrumenta dotalia requirant. Quam opinionem *La. centinus & Rosellus* sequuntur. *Quibus adde Sanch. lib. 8. De matrimon. Disputat. 7. & lib. 3. Disputat. 44.*

* *
*

DIFFERENTIA 27.

Iure Canonico filii legitimi censentur, qui ex matrimonio publicè & bonâ fide contracto saltem alterius parentum nati sunt, licet revera matrimonium inter ipsos non constiterit. *c. 2. & c. penul. Qui filij sint legit.* At Iure civili tales filij spurii habentur. *l. 3. C. Solut. matrim. Carisus. 45.*

I Glossa observatio est, in *c. 2. cit.* *Qui fil. sint legit.* quando matrimonium in facie Ecclesiæ publicè contractum est, quamvis impedimentum subfit, filios ex eo natos secundum antiqua iura legitimos esse, etiam si coniuges postea separentur. Similiter in *c. penult. eod. v. legitimum.* Hinc patet, inquit, quod sufficit bona fides alterius parentis, ut filij dicantur legitimi, & si nascantur lite motâ, legitimi sunt, licet postea separentur. Eadem *Raymundi apud Sylvestrum* doctrina est. Legitimus censetur, qui natus est de legitimo matrimonio, vel eo, quod legitimum reputabatur, licet interdiceret impedimentum. *c. inter Ioannem. Qui fil. sint legit.* & hoc sive ambo in facie Ecclesiæ bonâ fide coniuncti sint, credentes, se legitime copulatos, cum tamen non essent, sive alter tantum hoc credebat, quia sic etiam legitimus est filius, & utriusque parenti succedet. *c. Ex tenore. eod.* Secus si clandestu-

nè contraxissent: quia videtur fuisse ignorantia affectata, & multò magis, si ambo scientes publicè contraxerunt. *c. Cum inhiòtio. De clandest. desponsat. v. Gaill. lib. Obseru. 2. 48. n. 6.*

II. Legum civilium alia dispositio est. Nam *Antoninus Imperator* in *lib. 3. citatâ C. solu. matrimon.* spurios declarat illos, qui nati sunt ex libera, & eo qui servus est, & existimabatur liber esse. In huiusmodi igitur ignorantia, & bona fides non eundem effectum habent, quem Iuris Canonici benignitas illis tribuit. *v. Sanchez De Matrimon. lib. 3. Disputat. 42. num. 2. & Sylvester in v. Legitimi.* Vbi de modo legitimationis multiplici, eiusque effectibus multa & utilia tradit.

* *
* *

CII. XXVIII.
DIFFERENTIA 28.

Iure Canonico non licet viro dimittere uxorem suam, nisi causâ fornicationis. *c. præceptum. & c. si uxorem. 32. Q. 5.* At Iure civili ex aliis multis causis licet viro uxorem, & uxori virum dimittere.

l. Consensu. §. Causas. c. De repud. Io. Bapt. à S. Blasio 65.

1. **P**ræceptum Domini est *Matth 19. v. 9. Marci 10. v. 11. Luca 16. v. 18.* ut exceptâ fornicationis causâ uxor à viro non dimittatur; & idè quicumque circa culpam criminis supradicti (adulterij) uxorem suam quacunque ratione dimiserit, quia quod **D**eus coniunxit, ille separare disposuit, tamdiu ab Ecclesiastica communione privatus, & à cœtu omnium Christianorum maneat alienus, quamdiu societatem relictæ coniugis sinceriter amplectatur, & foveat *Conc. Trident. XII. c. 8. relat. in c. Præceptum. 32. Q. 5.* In sequentibus additur infamiae pœna. Si admoniti à Sacerdote semel, bis, terque ut corrigerentur, ad thorum suæ coniugis redire noluerint, de suis meritis, & à palatinæ dignitatis officio seipsos separabunt, & insuper generosæ dignitatis testimonium, quamdiu in culpa fuerint, amissuri sunt, id est, secundum *Glossam* inter alios generosos & nobiles non possunt ferre testimonium.

11. Quòd verò à Iure civili pluribus ex causis repudium permittatur, ex *l. Consensu* patet, idque minùs absurdi habet, quam quòd à Christianis nostris ævi Novatoribus matrimonium numero

sacramentorum excluditur, ipsisque coniugibus ad secundas nuptias ianua aperitur, quanquam de hoc inter ipsos parum constans doctrina est. Nam *Philipp. Melanthon* duobus casibus contentus est, quibus liceat dimissâ compare aliam ducere. Si alter coniugum fornicetur, aut iniuste coniugem deferat. *Lutherus* autem pro causis numerat 1. Si falsus Christianus Christianam coniugem deferat. 2. Si ad furtum, vel aliud peccatum inducat. 3. Si ob frequentes rixas molesta habitatio fit. 4. Si alter coniugum diu absit. Denique si pauper cum divite matrimonium contrahat, & consummet, reclamant verò cognati, & separationem urgeant. *Bucerus* solvi matrimonium, & iniri aliud posse tradit, quotiescunque uxor non se commodam viro, aut vir uxori præbet. De quibus erroribus *Conc. Trid. Sess. 24. Cap. 6. & 7. Bellar. l. 1. De matr. c. 15.*

* * *

CIII.

DIFFERENTIA 29.

Iure Canonico propter adulterium tantum agitur ad separationem thori, & lucrum dotis, aut donationis propter nuptias, c. Tux, de pio. ur. sed Iure civili ad pœnam corporalem agitur: l. Quidamvis, & Auth. Sed hodie, ad l. lul. de adult. Ioann. Bapt. à S. Blasio 162.

I. **A** Pud Catholicos recepta doctrina est, l. nullius quantumlibet magni criminis causâ matrimonii consummati vinculum solvi posse, contra errorem Græcorum hujus temporis, & hæreticos, Lutheranos, Calvinistas, Anabaptistas, & politicos quosdam apud Bronchorst Cent. 3. ass. 8. & Bellarm. l. 1. de matrim. c. 15. 2. capitale supplicium, quod sanguinis effusione fit, ab Ecclesiæ moribus, & usu alienum esse, c. Sententiam. Ne cler. vel monachi. Sanchez l. 10. D. 8. n. 16. Unde sequitur, conjugem innocentem, qui accusare adulteram vult, non posse apud Judicem ecclesiasticum agere ad aliam pœnam, quam, quæ sacris canonibus definitur, videlicet, separationem thori, amissionem dotis, aliorum vè honorum. Nam *Penitentiam, Angelus, & Silvester in v. Adulterium*, alias pœnas non agnoscunt, quàm modò indicatas: non excludendo tamen intrusionem in monasterium, quæ pœna à legibus constituta, & in Ecclesiam translata est, c. Gaudeamus, de convers. coniug. Vbi Barb. Excommunicari quoque tam vir, quàm mulier adultera potest c. In-

telleximus, de adult. & stupro. Covarr. c. 7. part. 2. de matrim. n. 20.

II. Quod Jus civile attrinet, Gloss. in c. Tux, v. Legitiman: Per leges veteres, ait, mulier de adulterio pœnâ sanguinis puniebatur, l. Castitati, C. ad l. lul. de adult. & c. 30. eod. Secundùm legem Moysis verò lapidabatur, c. Hec imago 33. q. 5. Hodie verò detruditur in monasterium. Auth. Sed hodie, C. ad l. lul. de adult. & c. est. Gaudeamus. Vbi Greg. IX. Mulieres, quæ relicto maritali thoro lapsu catas ceciderunt, si matrici earum commoneat eas ad frugem melioris vitæ convertas noluerint recipere propter Deum, in claustris studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiâ ibi agant. Nota non remitti adulteram ad monasterium, ut professionem faciat, sed ut pœnitentiâ agat. Maritus enim jus habet exacto biennio & secutâ emendatione recipiendi illam.

V. Menoch. de arb. Casu 290. Sanchez.

l. 10. disp. 13. Reginald. l.

31. c. 4. l.

***

P

CIV. DIF-

Aningmia.

DIFFERENTIA 30.

Iure Canonico propter naturalem frigiditatem, si de ea constet, solvi matrimonium potest: in dubio autem triennium expectandum est. Iure civili autem indifferenter triennium constitutum est, c. Laudabiliem 5. de frig. & malefic. Novell. de nupt. c. 6. Canisius

44.

I. **C**onsultus de frigidis *Celestinus III.* respondet in *c. citato* à tempore celebrati matrimonii cohabitandum illis, & triennio experientiam faciendam de copula, si ante triennium non possit probari frigiditas. Elapso autem triennio, si simul habitare noluerint, & mulier probare possit viri impotentiam, accipiat alium, & si ille accepit aliam, separandi sunt. Ex his magno consensu Canonista, & Theologi cum *S. Thom. 2. 2. art. 1.* docent impotentiam perfectam & perpetuam, quæ usum matrimonii impedit, matrimonium irritum reddere, quamvis eâ cognita contraheretur. Quando autem dubitatur, an perpetua, an potius temporalis sit, coniti debere conjuges ad copulam peragendam non facile desperando. Nam *Caiepan.* refert in *citata q.* quendam post sex annorum conatum filios tandem precreasse. *V. Ioann. de la Cruz. tit. de matrimonio art. 7. dub. 15.*

II. Inter leges saculi *Novella de nupt. c. 6.* primo biennium præscribit ad

explorandam viri impotentiam: deinde adhibitâ correctione triennium constitutum est pro majori certificatione. Atque ita idem utriusque fori iudicium est, post triennii experientiam de frigiditate separari conjuges posse, quia præsumitur impedimentum perpetuum esse. *Diso.* separari posse, nisi simul vivere desiderent, mutuisque obsequiis sibi invicem servire, uti fratres, & sorores, ita tamen ut eodem lecto, osculis & amplexibus abstineant, quia per ejusmodi oblectamenta animi puritas facile obfuscatur. *V. Navarr. Consil. de frigid. & malefic. n. 10. Sanchez. de matrim. l. 7. disp. 94. n. 8. Canis. l. 2. summ. tit. 15. Coniuck disp. 31. de imped. matr. dub. 7. n. 81. & seq.*

**

CV.

DIFFERENTIA 3r.

Jure Canonico lata sententia divortii contra mulierem quasi contumacem, nihilominus ipsius juramento statur, quod fraude decepta non venerit in judicium peremptorie citata, c. Ex litteris, de in integr. rest. At jure civili non reperitur hoc permiffum, arg. l. i. C. Sentent. resc. non posse, & l. Qui licitam, C. Ut lite pendente. Ioann. Bapt. à S.

Blasio 95.

I. **C**asus in c. Ex litteris hic est: Inter virum A. & mulierem B. causa matrimonii vertebatur, quæ commissa fuit duobus Archipresbyteris, qui cum sententiam divortii tulissent, mulier ad sedem Apostol. appellavit: appellati- onis causa commissa fuit Abbati Calvensi, & Archiepiscopo Paduano: Abbas, cui vices suas alter commiserat, sententiam ab Archiepresb. latam confirmavit, quia mulier ad terminum peremptorium pro sententia audienda non venerat. Post octo dies à tempore sententiae pater mulieris Abbatem accessit, & cognito, quod sententiam tulisset, juravit, quendam fraudulenter ipsius nomine literas presentasse, continentibus, ut, quia iudex in termino assignato non poterat interesse, post octo dies à termino illo ipsius se conspectui presentaret, & postmodum appellavit, ac simul supplicavit. Quod totum cum summo Pontifici Abbas significasset, *l. iiii. licet de fraude taliter perpe-*

trata non constat ad plenum, tamen ad favorem matrimonii de benignitate Canonica prædictæ mulieris supplicationem admittit, eamque restituit ad audientiam. Unde mandat, ut de causa prioris appellationis cognoscant ordine judiciario confirmantes, aut infirmantes, ut justum fuerit, sententiam à primis iudicibus latam. Hic *Glossa* notat, favore matrimonii auditur quis tanquam contumax, alias repellere- tur.

II. Idem si in Iuris Casarei legibus non reperitur, nihil alienum est, sed fini suo convenienter alium processum sequitur, nec indulget reis, quod cum a-

liorum præjudicio
conjunctum
esse vide-
tur.

* * *

DIFFERENTIA 32.

Secundum Canones maritus etiam post quinquennium de adulterio uxoris queri & agere potest ad separationem thori, c. admonere 32. q. 2. At secundum leges post lapsum quinquennii non auditur: l. Miles, §. Adulterii reum. ff. de adulter, Ioann. Bapt. de S. Blasio 164.

I. **I**N l. Miles, §. citatus ita loquitur: Adulterii reum intra quinque annos continuos à die criminis admissi defunctâ quoque muliere postulari posse palam est. Et l. 31. eod. Quinquennium non utile, sed continuum numerandum est. Iterum l. 5. C. eod. Adulter post quinquennium, quàm commissam dicitur adulterium (quod continuum numeratur) accusari non potest: easque præscriptiones legibus reo datas auferri non oportet: est sententia hæc in foro sæculari recepta, & approbata. Causa reddi potest, *primò* vitiosa quædam hominum proclivitas ad innocentiam aliorum maculandam, l. Quamvis 30. C. eod. *Secundò* litium minuenda multitudo, ubi interdum nullus finis. *Tertio*, ut hæc sit quasi poena eorum, qui, cum accusare possent intra quinquennium, neglexerunt. Præsumitur enim non iustitiæ zelo, sed alio non laudabili studio ad litem intendere, nisi velis per ignorantiam excusare

II. Quod Canones attinet, quia in citato c. Admonere, septennii mentio fit,

quo à poenitente adultera exacto dimitti posse dicitur. *Glossa* querit. Nominè præjudicat sibi maritus tacendo per septennium, cum ultra quinquennium non audiatur adulterii accusatio? & respondet illud obtinere, quoad poenam legalem, non verò quoad divortium, l. Tna, de procur. Nunquid ergo in infinitum potest eam accusare? Dicunt quidam, quod non ultra 20. annos, l. Quærela, ad l. Cornel. de fals. Hugo dicit, quod ad millesimum, & quandocunque claruerint crimina, l. Quicumque, dist. 81. c. Qui contempta, dist. 8. c. Ecce 24. q. 3. Eadem confirmat Sanchez. l. 10. de matr. diff. 3. n. 9. nimirum quoad divortium petendam nunquam præscribi ab adultera, sed integrum esse, quantocunque tempore transacto innocenti conjugii divortium petere. V. l. l. Clarum §. Adulterium, n. 9. & 20. Tholos. l. 36. c. 6. Ferrnac. in Pract. crim. part. 1. q.

IO. No 20.

* * *

CVII.

DIFFERENTIA 33.

Iure Canonico sententia in causa matrimonii sine scripto ferri potest, c. Albericus 43. de testib. secus iure civili per regulam: l. fin. C. de sententia ex brevic. recitanda. Bartol. 40. Ioann. Bapt. à S. Blasio 88.

Sententiam definitivam scripto concipiendam, & proferendam esse aded certum DD. existimant, ut, si in causis gravioribus non fiat, vitio nullitatis subiacet, l. 2. & 3. C. de sent. ex brevic. recit. Vantius de nullitate ex defectu process. n. 69. Farinac. decis. Rot. 474. Maranta part. 6. iudic. §. de sentent. n. 12. & n. 115. Zerola part. 1. v. Sententia, §. 6. Barb. in c. Quoniam contra, de probat. Inter singulata igitur numerandum, quod hic asseritur, sententiam in causa matrimonii scripto non indigere. Nam in c. cit. Albericus Innoc. III. jubet recipi testes, ut constat de sententia prolata: unde colligimus valere in ecclesiastico iure sententiam, quamvis non sit excepta scripto: quæ quidem resolutio, Barbosa teste est contra communem DD. sententium, quæ retentâ, respondendum est cum Glossa, & DD. communiter in c. Quoniam contra, de probat. textum in præsententi procedere specialiter in causa matrimonii, de qua agit. Vel melius dicendum puto, hunc textum non agere, utrum sententia definitiva scripto, vel

sine illo proferenda sit, sed supposito (ut sunt termini habiles juxta unanimum DD. consensum) quod in scriptis profertur, illius publicatio sit redigenda in acta, & per Notarium publicum ad hunc effectum scribenda, ut ex actis judicialibus publicam fidem faciant. Ita Barb. cujus opinionem si amplectendam ducimus, cum suppositionem, qua citati auctores Bartol. & Ioann. Bapt. à S. Blasio nititur, tollat, inter leges, & Canones nulla differentia, sed utrobique sententia definitiva scripto consignanda erit eo sensu & fine, ut de illa prolata, & publicata ex actis publicis authentica notitia à posteris habeatur. V. Silvestr. v. sententia, n. 4 ubi inter casus, in quibus sine scripto sententia profertur etiam hunc de causa matrimoniali numerat juxta aliquor DD. opinionem.

* * *

Iure civili non potest procedi ad sententiam definitivam lite non contestatâ, nisi in causa appellationis: l. ult. §. illud. C. de temp. app. At Iure Canonico in causa matrimonii permittitur, quando agitur de conjungendo fœdere matrimonii, & in causis electionum, c. 1. & c. Quoniam. Ut lite non contest. Bart. 35.

I. **L**itis contestatio principium ac fundamentum iudicii est, c. *Cum de causis, & ibi Decius de off. deleg. c. Cum causam, de appellat.* ob idque ommissio illius totum processum vitiat *Gloss. in c. Dudum, de elect.* Summopere necessaria igitur, ne processus sistatur, & decidi queat controversia. Excipiuntur tamen *primò* causa summariæ, quæ litis contestatione ommissâ peraguntur. *Secundò* causæ appellationis, dummodo in prima litis instantia adhibita sit. Censetur enim effectus illius manere, & usque ad Judicem appellationis produci. *Decius in c. Per tuas, de appell. Maranta part. 6. §. de litis contest. num. 9.*

II. Iure Canonico insuper causæ matrimoniales de conservando matrimonio absque litis contestatione tractantur, cum vero de dissolvendo lis est, contestatio non omittitur, c. 1. *Ut lite non cont.* Licet ordo judicialis in matrimonialibus causis non usquequaque servetur, quia tamen in præsentî negotio, non

de fœdere matrimonii, sed crimine aut ulterii agitur, lite non contestatâ ad definitivam sententiam non est procedendum. Iterum in c. *Quoniam, §. Porro, eod.* Cum super alicujus electione vel copula maritali (contrahenda vel contrahita) quæstio moveretur, & contumax appareret, in quem actio fuit dirigenda, vel quia peremptoriè citatus venire contemnit, vel quia impedit, ne ad illum possit citatio venire, testes lite non contestatâ merito sunt admittendi, & ad sententiam definitivam procedendum est.

Animadvertis, credo, quàm modica utriusque Juris differentia sit, cum non minus in Civili quàm ecclesiastico exceptiones reperiantur. *V. Andr.*

Gall. l. 1. observ. 76.

* *

Iure Canonico sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem
judicatam, imò quodcumque compertâ veritate retrahatur, c. Lator, c.
 Tenor, c. Confanguinei, de re iudicata. *Secus iure civili to. tit.*
 C. de execut. rei iudic. Ioann. Bapt. à S.

Blasio 189.

I. IN citato c. Lator, Alexander III. Ar-
 chidiacono N. mandat, ut virum
 ac mulierem, de quibus ibi agitur, cogno-
 scere Ecclesiam in permessa separatione
 deceptam esse, simul permanere cogat.
 Non obstante, ait *Gloss.* sententiâ prius
 latâ, quia contra matrimonium non cur-
 rit præscriptio, c. Quod Deo 33. q. 5. nec
 ab ea sententia fuit appellatum, quia
 sententia lata contra matrimonium non
 transit in rem iudicatam, quin revoce-
 tur, quodcumque error detectus fue-
 rit, ut hîc patet. Et infra c. Fraternalitatis,
 de frig. & malef. sic nullo temporis tra-
 ctu matrimonium confirmatur in gradu
 prohibito contractum, c. Non debet, de
 consanguin. & quod dici consuevit, sen-
 tentia contra matrimonium non transit
 in rem iudicatam, verum est, ubi bene
 conjuncti indebitè separantur. Nam,
 quos Deus conjunxit, homo separare
 non potest: ideo quodcumque con-
 trarium legitime constitit, sententia
 retrahitur. Idem fiet, cum aliqui in
 gradu prohibito sunt conjuncti, vel ali-

quo alio perpetuo impedimento, quia
 nullum est ibi matrimonium: unde nul-
 lus consensus potest matrimonium in-
 ducere inter eos. Sed ubi sententia fer-
 tur pro matrimonio, nullumque subest
 impedimentum, si ab ea non fuerit appella-
 tum, transit in rem iudicatam, quia ju-
 dicatis acquiescisse videtur. Unde postea
 non audietur, imò compelletur alter al-
 teri adharere. Ita *Gloss.*

II. His positis, si quod Ioann. Bapt. de
 S. Blasio ex Cod. allegat, sententiam de-
 finitivam semper transire in rem iudica-
 tam, ne quidem matrimonii causâ ex-
 ceptâ, verum esset, multum sanè Cano-
 nes & leges discrepant. Nunc autem
 in plurimis casibus etiam Jure civili sen-
 tentiam definitivam non transire in rem
 iudicatam. Maranta docet in part. 6.
 iudicior. tit. de sententia, an. 130.

quem legendum
 suadeo.

* * *

TITV-